

Rollen som kvalificerad samtalspartner och handledare

- En intervjustudie med specialpedagoger

---

*The Role of Qualified Dialogue Partner and Tutor
- An Interview Study with Special Educators*

Anna Kindfors

Handledare: Ann-Sofi Wedin
Examinator: Henrik Danielsson

Sammanfattning

Den här uppsatsen handlar om specialpedagogens roll som kvalificerad samtalspartner och handledare. Syftet med studien är att undersöka specialpedagogens roll som kvalificerad samtalspartner och specialpedagogisk handledning. Fokus för studien är att få fram specialpedagogers upplevelser av rollen. Begreppen handledning och kvalificerad samtalspartner och hur de är förankrade hos specialpedagogerna belyses också.

Begreppen kvalificerad samtalspartner och handledning diskuteras och en forskningsöversikt inom området redovisas. Det empiriska materialet består av inspelningar från sju intervjuer med verksamma specialpedagoger från förskola och skola.

Resultatet av studien visar på olika teman som specialpedagogerna resonerar kring. De olika teman benämns som: Ett mångfacetterat uppdrag, vikten av trygghet och påfyllnad, förhållningssätt som samtalsledare, förutsättningar för rollerna, gyllene ögonblick och utmaningar, handledning och kvalificerad samtalspartner-ett känt och ett okänt begrepp. Specialpedagogerna upplever sin roll som kvalificerad samtalspartner som positiv även om den innehåller utmaningar. De menar att de är trygga i sin roll och att tryggheten växt i takt med erfarenhet. Resultatet visar på att det finns en strävan mot att ha grupphandledning och att i dessa sammanhang stimulera deltagarnas förmåga att komma fram till egna lösningar med hjälp av fördjupande frågor. Specialpedagogerna menar att förutsättningar som organisation, tid, mandat och att ha ledningen med sig är högst betydelsefulla för rollen. Begreppet handledning är mer känt hos specialpedagogerna än begreppet kvalificerad samtalspartner. Det finns en osäkerhet kring begreppet kvalificerad samtalspartner och det används ej i verksamheterna.

En slutsats som dras i studien är att rollen som kvalificerad samtalspartner bör förtydligas för att förväntningar ska bli tydligare.

Nyckelord

Kvalificerad samtalspartner, handledning, specialpedagog

Abstract

This essay is about the role of special educator as a qualified dialogue partner and tutor. The purpose of the study is to examine the role of the special educator as qualified dialogue partner and special education tutoring. The focus of the study is to get special educators' experiences of the role. The concepts of tutoring and qualified dialogue partners and how they are anchored at the special educators are also highlighted.

The concepts of qualified dialogue partners and tutoring are discussed and a research overview in the area is reported. The empirical material consists of recordings from seven interviews with active special educators from preschool and school.

The result of the study shows different themes that the special educators are discussing. The different themes are called: A multifaceted assignment, the importance of feeling safe and refills, attitude as conversation leader, role conditions, golden moments and challenges, tutoring and qualified dialogue partners-a known and an unknown term. Special educators perceive their role as qualified dialogue partners as positive even if it contains challenges. They mean that they are confident in the role and that security is growing in line with experience. The result shows that there is a strive to have group tutoring and in these contexts stimulate participants' ability to reach their own solutions using in-depth questions. Special educators

believe that the conditions such as organization, time, mandate and management are most important for the role. The term "tutoring" is more familiar with the special educators than the term qualified dialogue partner. There is uncertainty about the term qualified dialogue partner and it is not used in the sectors.

A conclusion drawn in the study is that the role as a qualified dialogue partner should be clarified to ensure that expectations become clearer.

Keywords

Qualified dialogue partner, tutoring, special educator

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
Syfte och frågeställningar.....	1
Bakgrund	2
Centrala begrepp.....	2
Kvalificerad samtalspartner.....	2
Handledning	2
Tidigare forskning	4
Tidigare forskning kring rollen som kvalificerad samtalspartner och specialpedagogisk handledning.....	4
Teoretisk utgångspunkt	7
Systemteoretiskt perspektiv.....	7
Metod	9
Val av metod	9
Intervju som metod.....	10
Urval av informanter och tillgång till fältet.....	11
Systematisering och analys av data	12
Kvalitet, validitet och reliabilitet.....	13
Etiska aspekter och överväganden	13
Förförståelse	14
Metoddiskussion.....	14
Resultat.....	17
Ett mångfacetterat uppdrag	17
Vikten av trygghet och påfyllnad	18
Förhållningssätt som samtalsledare.....	19
Att möta deltagarna där de befinner sig, lyssna in och lyfta det positiva	19
Att hålla i struktur, ramar och fördela ordet.....	20
Att bidra med andra perspektiv	21
Konsten att få deltagarna att hitta lösningar och att hitta de perfekta frågorna	22
Förutsättningar för rollerna	23
Organisation och tid är a och o	24
Mandat och att ha ledningen med sig.....	24
Kunskapen och förväntan kring handledning i verksamheten	25
Gyllene ögonblick och utmaningar	26
Handledning och kvalificerad samtalspartner- ett känt och ett okänt begrepp.....	27
Diskussion	29
Hur upplever specialpedagoger rollen som kvalificerad samtalspartner och handledare? ..	29

Vilka möjligheter och utmaningar upplever specialpedagoger i arbetet som kvalificerad samtalspartner och handledare?.....	31
Hur ser specialpedagoger på begreppen handledning och kvalificerad samtalspartner?	31
Ett systemteoretiskt perspektiv på resultatet	32
Vilken funktion, delar och regler har systemet?	32
Hur samspelar systemet med omgivningen och hur förändras det?	33
Nivåer, konstans och variation	34
Användningen och kunskapen kring begreppen handledning och kvalificerad samtalspartner ..	35
Studiens kunskapsbidrag och förslag till vidare forskning.....	35
Avslutande reflektioner	36
Referenslista	37
Bilagor	39
Bilaga 1 Missivbrev.....	39
Bilaga 2 Intervjuguide	40

Förord

Jag vill börja med att rikta ett stort tack till mina informanter i studien, som delgett sina tankar och tagit sig tid att möta mig. Utan er skulle studien inte kunnat genomföras.

Ett stort tack till min handledare Ann-Sofi som gett konstruktiv kritik och stöd under hela processens gång. Sist men verkligen inte minst vill jag tacka min man för allt stöd under min utbildning till specialpedagog och under arbetet med uppsatsen.

Inledning

Förskola och skola är mötespunkter för både barn och vuxna med olika erfarenheter, förutsättningar och behov. Samtidigt är det platser där det finns olika krav, förväntningar och oskrivna regler. Särskilt skolan innebär krav på det sätt att det finns mål som ska uppnås. I läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11, 2011) står det att: ”Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet...” (a.a. sid. 7). Vidare står det att ”Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov.” (a.a. sid. 8). I förskolans läroplan (Lpfö 98, rev. 2016) framgår också att varje enskilt barn ska få det stöd och stimulans som det finns behov av. Yrket som förskollärare eller lärare är komplext och innebär många möten och relationer. För att kunna utföra ett gott pedagogiskt arbete kan det vara värdefullt att få reflektera, bolla idéer eller utbyta tankar med andra. En stödfunktion som finns är specialpedagogen, som förväntas ha spetskompetens inom barn i behov av särskilt stöd. Specialpedagogens roll kan med all säkerhet se olika ut i olika verksamheter beroende på behov. I examensordningen för specialpedagoger (SFS 2007:638) står det att studenten efter utbildningen ska ha kunskap i att vara en kvalificerad samtalspartner. Någon definition av vad en kvalificerad samtalspartner konkret innebär står däremot inte. Av egen yrkeserfarenhet både som lärare och i specialpedagogisk roll har jag också upplevt en osäkerhet kring vad rollen som kvalificerad samtalspartner eller handledning innebär och förväntas vara. Med grund i detta anser jag det vara intressant att ytterligare fördjupa kunskapen kring hur rollen upplevs av verksamma specialpedagoger. Jag menar att det också är betydelsefullt att se närmare på hur begreppen handledning och kvalificerad samtalspartner är förankrade hos specialpedagoger.

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka specialpedagogens roll som kvalificerad samtalspartner och specialpedagogisk handledning. Eftersom definitionen av rollen som kvalificerad samtalspartner är otydlig i examensordningen vill jag lyfta fram specialpedagogers perspektiv och uppfattningar. Ur syftet reser sig följande frågeställningar:

- Hur upplever specialpedagoger rollen som kvalificerad samtalspartner och handledare?
- Vilka möjligheter och utmaningar upplever specialpedagoger i arbetet som kvalificerad samtalspartner och handledare?
- Hur ser specialpedagoger på begreppen handledning och kvalificerad samtalspartner?

Bakgrund

Det här avsnittet syftar till att ge en bakgrund inom ämnet och vilken teoretisk utgångspunkt jag valt. Först redogör jag för begreppen kvalificerad samtalspartner och handledning, därefter beskriver jag hur jag gått tillväga för att söka efter tidigare forskning och sedan görs en forskningsöversikt.

Centrala begrepp

Kvalificerad samtalspartner

Begreppet kvalificerad samtalspartner återfinns i både examensordningen för specialpedagoger (SFS 2007:638) och speciallärare (SFS 2011:186). I examensordningen för specialpedagogexamen står det att studenten efter utbildningens genomförande ska:

”visa fördjupad förmåga att vara en kvalificerad samtalspartner och rådgivare i pedagogiska frågor för kollegor, föräldrar och andra berörda” (SFS 2007:638).

Som jag i inledningen varit inne på ges ingen närmare förklaring på vad kvalificerad samtalspartner innebär. I min sökning efter en definition av begreppet kunde jag inte finna någon sådan. Bladini (2004) belyser också att det inte finns någon definition av begreppet och att det på så vis blivit fritt att tolka i verksamheterna. Enligt Sundqvist (2012) började begreppet kvalificerad samtalspartner användas under 2000-talet i Sverige, tidigare användes istället begreppet specialpedagogisk handledning. Även Bladini (2004) beskriver detta begreppsskifte och har i sin studie sett att många specialpedagoger känner en osäkerhet i sin handledningsroll. Von Ahlefeld Nisser (2014) belyser att specialpedagoger och speciallärare delvis ser olika på sitt uppdrag som kvalificerad samtalspartner och vad det innebär, men att de flesta menar att det innebär samtal med t.ex. olika yrkesgrupper, ledningen, pedagoger och även med elever. Några menade att spontana samtal föll inom kategorin kvalificerade samtal, medan några inte ansåg att det hörde till sådana samtal (a.a.). Min definition av kvalificerad samtalspartner är att det innebär både spontana och planerade samtal med t.ex. pedagoger, ledning, föräldrar, barn/elever och andra yrkesgrupper. Min mening är att ordet kvalificerad antyder att samtalspartnern innehar en viss kunskap kring samtal och hur det kan användas som redskap i olika situationer.

Handledning

Sahlin (2004) beskriver begreppet handledning som både mångfacetterat och ett paraplybegrepp. Bladini (2004) menar i likhet med detta att begreppet handledning har olika innebörd och förekommer i olika kontexter. Näslund (2004) för fram att det råder en förvirring

kring begreppet handledning då innebörden är olika i olika yrken. Likaså anser Rönnerman (2007) att begreppet blir komplext då det används i olika sammanhang och med delvis olika innebörd. Rönnerman menar att handledning alltid innebär ett möte och att ett ämne ska behandlas. Näslund och Ögren (2010) beskriver att handledning syftar till att ge utrymme till att kunna reflektera och bearbeta olika erfarenheter. Näslund (2004) menar att även syftet med handledning är olika beroende på yrke men anser att ett övergripande syfte är att bidra till utveckling och lärande. Näslund (2004) kommer fram till att många författare menar att handledning innehåller kunskapsförmedling och ofta kombinerar teori med praktik.

Selander och Selander (2015) skriver om professionell handledning och menar att det finns olika perspektiv på fenomenet: en sociologisk, en pedagogisk/didaktisk och en psykologisk. Det sociologiska perspektivet på handledning innebär fokus på kopplingen mellan utbildning och utövning av ett yrke medan den pedagogiska handlar om att handledaren leder praktikanten eller den studerande till att fördjupa kunskap. Den psykologiska aspekten av handledning handlar mer om känslomässig utveckling och relationen mellan handledaren och den handledde (a.a.). Persson och Rönnerman (2005) skriver om pedagogisk handledning och menar att det idealt framställs som ett förhållningssätt med dialog i fokus. Selander och Selander (2015) beskriver även olika typer av handledning: den processinriktade och den verksamhetsinriktade. Den förstnämnda lägger fokus på den process som sker i handledningen mellan den handledde och handledaren medan den verksamhetsinriktade innehåller både psykologiska och pedagogiska aspekter. Selander och Selander (2015) för även fram att handledning kan ske i grupp eller individuellt.

I likhet med vad jag tidigare fört fram anser även jag att begreppet handledning är mångfacetterat och innebär olika saker i olika professioner. Min erfarenhet ligger mestadels i det pedagogiskt/didaktiska perspektivet och det är också det jag utgår från. Min tolkning av begreppet är att handledning, som Rönnerman (2007) är inne på, handlar om ett möte där något ska behandlas. Handledningstillfällena kan vara i grupp eller individuellt och det finns en som leder samtalet, en handledare. Enligt min mening är därför handledningen ofta mer strukturerad. I likhet med vad Näslund och Ögren (2010) för fram så menar jag att handledningens syfte är att få tillfälle till reflektion och att bearbeta erfarenheter. Som Näslund (2004) belyser så anser jag även att handledning syftar till att bidra till lärande och utveckling.

Tidigare forskning

I sökningen efter tidigare forskning kring specialpedagogens roll som kvalificerad samtalspartner fann jag att det finns begränsat med forskning kring ämnet. Som jag tidigare belyst beskriver både Sundqvist (2012) och Bladini (2004) ett skifte från begreppet specialpedagogisk handledning till kvalificerad samtalspartner. Sökningen efter tidigare forskning kring ämnet specialpedagogisk handledning är således befogat att inkluderas i denna forskningsöversikt. Kring ämnet handledning fann jag en hel del litteratur, men inte så stor del av denna var vetenskaplig eller baserad på forskning.

Litteratursökningen har skett via databaserna Swepub, Libris, Eric och Linköping universitetsbiblioteks söktjänst UniSearch. Sökorden jag använt mig av är ”kvalificerad samtalspartner”, ”specialpedagogisk handledning”, ”handledning”, ”pedagogisk handledning”, ”qualified dialogue partner”, ”Senco”, ”Senco consultation” och ”Senco counselling”. Sökningarna har begränsats till vetenskaplig litteratur, såsom per reviewed-artiklar och avhandlingar.

Tidigare forskning kring rollen som kvalificerad samtalspartner och specialpedagogisk handledning

Göransson, Lindqvist, Klang, Magnusson och Nilholm (2015) belyser hur specialpedagoger och speciallärare upplever sina yrkesroller och utbildningar. Det framkommer att de flesta anser att de har god kompetens i att vara kvalificerade samtalspartners. Studien visar även på att specialpedagoger som är anställda inom förskolan eller som har en central anställning ägnar sig mer åt att vara kvalificerade samtalspartner än specialpedagoger i skolan (a.a.).

Von Ahlefeld Nisser (2011) har undersökt hur rektorer, speciallärare och specialpedagoger ser på rollen som kvalificerad samtalspartner. Studien visar att speciallärare har svårare att ta sig an rollen då det finns förväntningar att de ska arbeta direkt med elever. Von Ahlefeld Nisser anser att rollen som kvalificerad samtalspartner bör ingå både i specialpedagogens och speciallärarens roller. Hon menar dock att för specialpedagogen innebär uppdraget fokus på en övergripande nivå och för specialläraren på individnivå och utifrån utbildningens specialisering (a.a.). Åberg (2009) har genom intervjuer av rektorer undersökt deras uppfattning av grupphandledning. Studien visar på att rektorernas förståelse för handledning bidrar till förutsättningar och olika typer av handledning. Åberg identifierar i sin undersökning tre olika typer av handledning där fokus ligger på olika delar: verksamheten, professionen eller att vara

stödande för pedagogerna. Resultaten visar också på att det finns behov av olika handledningstyper i verksamheterna (a.a). Sahlin (2004) har undersökt hur tio speciallärare, specialpedagoger och lärare med specialpedagogisk erfarenhet upplever sin roll som handledare. Sahlin kommer fram till sex olika teman som beskriver hur informanterna upplever specialpedagogisk handledning: ” ett dialogiskt här-och-nu-tema, ett relationellt tema, ett didaktiskt ”tekniskt” tema, ett reflekterande-självfostrande tema, ett förändringstema och ett ledningstema.” (a.a. sid. 234). Dessa teman berör olika aspekter som informanterna för fram i studien, såsom i temat kring att vara här och nu tas betydelsen av att lyssna fram. I temat kring det relationella tas aspekter som att möta deltagarna där de befinner sig fram och i det tekniska temat beskrivs bl.a. tankar kring olika sorters handledning. Det självreflekterande temat berör främst hur informanterna själv reflekterar kring sin roll. Förändringstemat belyser hur utveckling kan ske genom handledning och ledningstemat berör hur handledningstillfällena kan ledas. Sahlin undersöker även vilka hinder och möjligheter för handledning i skolan som informanterna upplever. Det skrivs fram två teman i den frågan och de berör organisation och legitimitet. I organisationstemat tas bl.a. vilken förståelse som finns i verksamheten för handledning, tid och ledningens betydelse upp. Flera av deltagarna i studien upplever att det finns ett motstånd mot handledning i verksamheterna. I temat kring legitimitet tas bl.a. upp hur tjänsten utformas och andra professioners handledningsuppdrag. Sahlin väcker i slutet av sin avhandling tankar kring att begreppet handledning inte längre finns med i examensordningen för specialpedagoger och speciallärare och funderar på hur det kommer sig. Hon lyfter bl.a. tankar om att handledarrollen tidigare var otydlig och dåligt förberedd och därför blev otydlig i utbildningarna (a.a).

Bladini (2004) har undersökt hur specialpedagoger, främst inom förskolan, genomför och beskriver den handledning de bedriver med pedagoger. Två beskrivningar av handledning framkommer i studien där det ena beskrivs som ett verktyg med syfte att barns villkor ska bli bättre och det andra som en plats för reflektion. Det förstnämnda lade fokus på barnets situation och hur pedagogerna kunde handla, medan handledning som rum för reflektion fokuserade på att stimulera tänkandet och reflektionen hos pedagogerna. Bladini såg i sin studie att fokus under handledningssamtalen kunde ligga på miljön, pedagogen eller barnet, men låg mestadels på barnet. Handledning som verktyg var också den mest vanliga (a.a.). I Sundqvist (2012) studie belyses hur speciallärare och lärare i den finlandssvenska skolan ser på specialpedagogisk handledning. Det framkommer att handledning kan vara formell eller informell, men att det är vanligast att den sker oplanerat. I likhet med Bladinis studie (2004) menar också Sundqvist

(2012) i sin forskning att rådgivning har en mer självklar plats i handledningssituationen än reflektionen. Sundqvist för även fram vilka villkor som påverkar handledningens utformande i verksamheten och dessa är stöd från ledningen, hur arbetsbelastningen ser ut för lärarna, hur intresset och kunskapen kring handledning ser ut hos lärarna och vilket klimat som finns i verksamheten. Specialpedagogisk handledning kan, enligt Sundqvist, se olika ut och innebära samarbetande samtal, reflektion eller konsultation. Sundqvist anser att dessa olika perspektiv kan integreras och tillsammans utgöra specialpedagogisk handledning. Sundqvist och Ström (2015) har i en studie tittat på hur speciallärare och lärare i Finland ser på specialpedagogisk handledning. De identifierar tre olika typer av konsultation med olika fokus: rådgivning, reflektion eller som ett samarbetande samtal. I likhet med Sundqvist (2012) tidigare studie argumenterar även Sundqvist och Ström (2015) för att dessa olika perspektiv på handledning kan integreras.

Sundqvist, von Ahlefeld Nisser och Ström (2014) har undersökt hur styrdokument i Sverige och Finland beskriver den specialpedagogiska handledningsfunktionen. De för fram att utbildningarna till specialpedagog eller speciallärare skiljer sig mellan länderna och att det i Sverige finns både specialpedagoger och speciallärare, men i Finland finns endast speciallärare som arbetar mer riktat mot enskilda elever. Sundqvist m.fl. belyser vidare att det av tradition funnits två sätt att se på handledning där det ena utgår från ett ”participant-driven perspective” och det andra ett ”expert-driven perspective”. Studien visar att det är vanligast att handledningen består av ett expert-perspektiv där eleven fokuseras och specialläraren eller specialpedagogen ses som den rådgivande experten. Sundqvist m.fl. kommer fram till att det varken i Finland eller Sveriges styrdokument finns någon tydlig definition av vad rollen som kvalificerad samtalspartner innebär och de anser att en sådan definition bör göras (a.a.).

I Tysinger, Tysinger och Diamanduros (2009) studie har de undersökt hur lärare uppfattar två olika typer av handledning. De typer de använder sig av benämns som ”collaborative-directive” och ”collaborative-nondirective” och är hämtade från Gutkin (1999). Gutkin (1999) definierade ”collaborative-directive” som en handledning som baseras på råd medan ”collaborative-nondirective” är inriktad på att få den handledde att själv resonera sig fram och komma på tänkbara lösningar. Studien Tysinger m.fl. (2009) gjort visar att förväntningar från lärarna på handledningen har stor påverkan på hur väl den faller ut. Den visar också på att den handledningsform som värdesätts högst av de flesta lärare är den som innehåller råd. Utifrån detta menar Tysinger m.fl. att det är en god idé att undersöka förväntningar på handledningen

innan den verkställs (a.a.). Näslund (2004) kommer också fram till att förväntningarna hos deltagarna ofta styr innehållet i handledningstillfällena. Han har studerat grupphandledning i tre grupper, två som bestod av lärare och en där deltagarna arbetade inom psykiatrisk vård. Studien visar på att det huvudsakliga innehållet i handledningen med lärarna är kring arbetssituationen medan gruppen som arbetar inom psykiatrisk vård fokuserar på olika klientfall. Näslund menar att studien visar på att handledning kan bidra till ett lärande och reflektion eller till undvikande (a.a.).

Teoretisk utgångspunkt

Det finns olika teorier och perspektiv att utgå från när det gäller forskning. Jag har valt att utgå från det systemteoretiska perspektivet som jag härnäst beskriver. Valet av systemteori som teoretisk utgångspunkt motiveras också.

Systemteoretiskt perspektiv

Wallén (2008) beskriver systemteori och menar att en generell definition av ett system är att det består av olika objekt som påverkar varandra. Meadows (2008) menar att ett system består av olika delar som samspelar med varandra och att det finns ett syfte med systemet. Samtidigt kan ett system vara en del i ett större system. Vidare anser Meadows att ett system utgör mer än summan av dess delar. Öquist (2008) för fram att systemteorin innebär att se omvärlden i olika helheter som består av delar. Gjems (1997) menar att systemteori innebär att se närmare både på systemet i helhet och dess delar. Han för vidare fram att en central utgångspunkt inom teorin är att delarna hänger ihop och att det finns en ömsesidig påverkan dem emellan. Det finns med andra ord en cirkulär förståelse för hur händelser hänger samman och påverkar varandra (a.a.). Öquist (2008) beskriver också en cirkulär förståelse och menar att det kan ses mer som en spiral eftersom den inte innebär att saker eller händelser upprepas. Løw (2011) menar i likhet med Gjems (1997) att en grundläggande tanke i teorin är att det finns en ömsesidig påverkan. Løw (2011) menar t.ex. att omgivning och handlingar påverkar varandra.

Enligt Gjems (1997) är systemteorin tvärvetenskaplig och fokuserar på relationer människor emellan. Ett system kan bestå av en grupp av individer och betecknas då som ett socialt system (a.a.). Løw (2011) menar att sociala system består av människor som på något vis är i relation till varandra. Bladini (2004) använder sig av social systemteori i sin undersökning av specialpedagogers handledningssamtal och menar att det är en teori som belyser sociala system och deras omgivning. Gjems (1997) för också fram att systemen har både en inre och en yttre

styrning, där den yttre fokuserar på hur systemet och omgivningen anpassar sig till varandra och den inre beskriver hur delarna förhåller sig till varandra inom systemet. Wallén (2008) menar att det ingår vissa huvudsakliga punkter i en systemteoretisk analys och dessa är att se närmare på vilken funktion systemet har, vilka delar som ingår i systemet, hur det interagerar med omgivningen, vilka regler som finns inom systemet och hur det förändras. Öquist (2008) för fram centrala begrepp inom systemteorin och dessa är helhetstänkande, nivåer och konstans och variation. Helhetstänkandet har jag behandlat tidigare här ovan. Nivåtankandet innebär en syn på att det finns en hierarkisk indelning i varje system. Konstans betyder det som står för det stabila och säkra i ett system medan variation, som begreppet antyder, innebär någon slags förändring. Öquist (2008) anser att system behöver en balans mellan det stabila och förändringar. En viss ordning och förändring i lagom dos anses vara positivt (a.a.).

Meadows (2008) menar att t.ex. skolan kan ses som ett system. Gjems (1997) betonar att relationer är viktigt i handledningssammanhang och att skolan som system också påverkas av andra system och t.ex. lagar eller bestämmelser. Jag har valt att använda mig av ett systemteoretiskt perspektiv i den här studien då jag menar att rollen som kvalificerad samtalspartner och specialpedagogisk handledning kan ses som att ingå i ett socialt system. Själva handledningstillfällena kan ses som ett socialt system och även verksamheterna förskola och skola. Vidare menar jag att syftet att undersöka specialpedagogens roll som kvalificerad samtalspartner och specialpedagogisk handledning är intressant att sätta in i ett systemteoretiskt perspektiv. Den cirkulära förståelsen för hur händelser hänger ihop samt att teorin framhäver relationers betydelse anser jag också passar väl in i den här studien.

Metod

I det här avsnittet ämnar jag belysa valet av metod för studien och vad jag grundar det på. Därefter beskriver jag den valda metoden och hur jag gått tillväga för att få tillgång till fältet och informanter. Vidare belyser jag hur systematisering och analys av data gjorts och kvalitetskriterier. Etiska aspekter, överväganden och hur förförståelse kan påverka beskrivs sedan. Det här avsnittet avslutas sedan med en metoddiskussion.

Val av metod

Dalen (2015) menar att kvalitativ forskning främst syftar till att få insikt i fenomen ur människors verklighet. Patel och Davidson (2011) för fram att forskning av kvalitativ karaktär ofta innebär tolkande analyser och strävar mot att förstå upplevelser. Trost och Hultåker (2016) för fram att om en studies frågeställning syftar till t.ex. hur ofta något sker eller hur vanligt något är så ligger en kvantitativ studie närmare till hands. Är syftet istället att få ökad förståelse för något så menar de att en kvalitativ studie bör göras (a.a.). Då den här studien belyser rollen som kvalificerad samtalspartner och handledning ur specialpedagogers perspektiv och även hur begreppen kvalificerad samtalspartner och handledning uppfattas hos specialpedagoger anser jag att det är en kvalitativ studie.

Syftet med en studie och frågeställningen bör, enligt bl.a. Hammar Chriac och Einarsson (2013) och Trost och Hultåker (2016) ligga till grund till vilken metod som används. Bryman (2011) beskriver den kvalitativa intervjun och menar att den gör det möjligt att fokusera på den intervjuades åsikter. Bryman för fram att en kvalitativ intervju karaktäriseras av att vara flexibel och intervjuaren kan vara mer följsam till vad respondenten tar upp. Då tyngdpunkten i den här studien är upplevelser menar jag att intervju är den metod som ligger närmast till hands. Hammar Chriac och Einarsson (2013) beskriver observation som metod och menar att det är en tillförlitlig metod när syftet t.ex. är att se närmare på grupprocesser. Vidare menar de att observation kan användas i kombination med andra metoder. Bryman (2011) menar likaså att observationer kan vara ett gott komplement till andra metoder. I den här studien har jag övervägt att även observera specialpedagoger i deras roll som kvalificerade samtalspartners. Min mening är att det skulle vara en intressant vinkel och kan komplettera intervjuerna, men då syftet med studien är att undersöka specialpedagogens roll som kvalificerad samtalspartner och specialpedagogisk handledning ur specialpedagogers perspektiv så anser jag att det inom ramen för den här studien får lämnas därhän.

Intervju som metod

Dalen (2015) beskriver intervjun som metod och menar att den kan vara av både kvantitativ och kvalitativ art. En kvantitativ intervju är mer strukturerad och det finns en bestämd följd på frågorna. I en kvalitativ intervju kan strukturen vara mer öppen och frågorna behöver inte komma i en viss ordning (a.a.). Krag Jacobsen (1993) beskriver olika forskningsintervjuer och menar de kan vara mer eller mindre styrda. Han poängterar dock att en intervju alltid blir annorlunda jämfört med ett samtal då det finns en rollfördelning och situationen på så sätt kan bli mer eller mindre konstlad. Vidare för Krag Jacobsen fram att om deltagaren inte styrs lika mycket tenderar det till att det blir lättare att få fram nya infallsvinklar inom ett område. Dalen (2015) menar att den semistrukturerade intervjun är den vanligaste. En sådan intervju utgår från en intervjuguide som brukar innehålla teman och frågor som är relevanta utifrån frågeställningarna (a.a.). Bryman (2011) beskriver också den semistrukturerade intervjun och menar i likhet med Dalen att den utgår från vissa teman. I den här studien har jag valt att använda mig av semistrukturerade intervjuer då jag anser att det bäst svarar på studiens syfte. Intervjuguiden utformas på så sätt att den innehåller vissa teman, men Bryman poängterar att intervjuaren måste vara beredd på att ordningsföljden kan ändras. Även Krag Jacobsen (1993) beskriver intervjuguide och menar att ett syfte med en sådan är att deltagarna ska mötas av liknande teman. Thomsson (2010) för fram att intervjuer baserade på teman ofta utgår från 5-6 st. olika sådana. Intervjuguiden i den här studien utformades med utgångspunkt från frågeställningarna och resulterade i fem olika teman inklusive inledande frågor. Varje tema bestod av några öppna frågor. Bryman (2011) belyser också vikten av att frågorna i intervjun inte är ledande och att det är en god idé att börja med inledande frågor. Även Patel och Davidson (2011) menar att det är bra att börja och avsluta en intervju med frågor av neutral art. Krag Jacobsen (1993) för fram att frågor i en kvalitativ intervju brukar vara öppna och han betonar även vikten av att som intervjuare lyssna. Vidare belyser han även hur frågorna ställs och olika tekniker som kan vara bra att använda sig av som intervjuare, som t.ex. sammanfattande frågor och spegling. Som namnet antyder speglar här intervjuaren det som informanten sagt och syftet är att få den intervjuade att fördjupa sitt svar (a.a.). I intervjuerna har jag haft det här i åtanke och jag har även haft med mig några frågor som jag kunde falla tillbaka på om det behövdes. Exempel på sådana frågor var: "Jag förstår." "Det var intressant", "Hur menar du?" "Kan du utveckla det?". Precis som Krag Jacobsen menar så är det också viktigt att vara tyst och ha pauser, vilket jag varit medveten om under intervjusituationerna.

Thomsson (2010) anser att det är viktigt att göra provintervjuer innan de riktiga intervjuerna görs och Dalen (2015) menar att minst en provintervju bör göras. Genom att göra en provintervju provas både intervjumallen och intervjuaren får en chans att öva sig i sin roll (a.a.). I den här studien gjordes en provintervju med en specialpedagog. Efter intervjun fick jag återkoppling av informanten om hur frågorna upplevdes och därefter gjordes några korrigeringar. I likhet med vad bl.a. Dalen (2015) för fram så fick jag också genom provintervjun själv möjlighet att öva mig i rollen som intervjuare och pröva intervjumallen.

Urval av informanter och tillgång till fältet

Bryman (2011) beskriver olika urvalskriterier såsom bekvämlighetsurval och målinriktat urval. Målinriktat urval innebär att intervjuaren väljer informanter utifrån frågeställningen och Bryman menar att det är något som rekommenderas vid intervjuer. I den här studien använder jag mig av ett målinriktat urval utifrån mitt syfte och frågeställningar. Då studien fokuserar på att undersöka rollen som kvalificerad samtalspartner och handledning ur specialpedagogers perspektiv måste informanterna således vara specialpedagoger. Thomsson (2010) belyser för- och nackdelar med att intervjua personer som är kända eller okända för intervjuaren. En fördel med att intervjua kända personer kan t.ex. vara att det är lättare att få tillgång till deltagare, men en nackdel är att frivilligheten kan ifrågasättas när en vän ber om en intervju. Thomsson menar att det kan vara etiskt känsligt att intervjua en för intervjuaren känd person. En fördel med att intervjua en okänd person, menar Thomsson, är att det är lättare att som intervjuare vara nyfiken på ett annat sätt. Nackdelen med att intervjua okända personer kan istället vara att intervjuaren inte har någon förförståelse, som enligt Thomsson kan vara bra att ha i vissa situationer. Thomsson menar att det viktigaste är att det sker en reflektion utifrån intervjun. Dalen (2015) belyser också ämnet och menar att stor solidaritet med respondenter kan påverka tolkningen och framställningen av resultat. Eftersom jag själv är verksam specialpedagog och jag anser det etiskt känsligt att intervjua kollegor valde jag att fråga specialpedagoger som jag inte hade en personlig koppling till från en annan kommun.

En första kontakt med tänkta respondenter togs i december 2017 och januari 2018. Via en kommuns hemsida kunde jag hitta mailadresser till verksamma specialpedagoger och skickade på så vis en presentation av studien och en första fråga om de kunde tänkas delta. Jag bifogade även ett missivbrev där studiens syfte och etiska aspekter presenterades mer. Av 17 tillfrågade fick jag positivt svar från sex specialpedagoger. Efter en tid visade det sig svårt att boka in en intervju med en av specialpedagogerna och jag valde då att fråga ytterligare tre

specialpedagoger om de kunde tänka sig att delta och fick positivt svar från två av dem. I min undersökning ingår således sju intervjuer med verksamma specialpedagoger. Av dessa arbetar fem inom skola och två inom förskola.

Systematisering och analys av data

Intervjuerna i den här studien ljudinspelades och transkriberades. Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2011) menar att en utskrift från en intervju kan variera i utseende beroende på vilken analys som ska göras. De för fram att en konversationsanalys i regel är mer detaljerad och tar med t.ex. pauser. Vidare menar de att en utskrift vanligtvis tar med allt som sägs men att språket kan justeras för att bli mer läsvänligt (a.a.). Tholander och Cekaite (2015) för fram att transkriberingens noggrannhet beror på syftet med studien. De anser vidare att det är viktigt att som forskare välja en transkriptionsnivå och hålla fast vid den (a.a.). I den här studien är syftet att få fram specialpedagogers upplevelser och inte att analysera språket. Fokus i min analys blir därför innehåll. Med det som grund valde jag att transkribera noggrant, men vissa språkliga justeringar gjordes för att öka läsvänligheten.

Bryman (2011) belyser tematisk analys och menar att den innebär att forskaren lyfter fram teman i sitt material. Dalen (2015) beskriver olika sätt att framställa data från intervjuer som t.ex. genom att presentera det i teman eller att belysa variationer. Braun och Clarke (2006) beskriver tematisk analys och de menar att det är en metod som är vanlig och går ut på att hitta och analysera mönster i insamlade data. Braun och Clarke (2006) skriver fram en guide till hur en tematisk analys kan göras i form av sex olika faser. Den första fasen innebär att forskaren bekantar sig med materialet genom att transkribera och läsa igenom materialet. Den andra består av att forskaren läser materialet aktivt genom att t.ex. skriva kommentarer och söka efter mönster. En första kodning görs i den här fasen. I den tredje fasen börjar arbetandet med sökande efter potentiella teman och de olika koderna blir preliminärt indelade i dessa. Forskaren går sedan i den fjärde fasen tillbaka till ursprungliga data och ser över kodning och teman. Temana identifieras och namnges sedan i den femte fasen. Den här fasen innehåller även att det mest centrala i varje tema tas fram. I den slutliga sjätte fasen skrivs sedan uppsatsen eller rapporten. De teman som forskaren kommit fram till skrivs fram och kan exemplifieras med hjälp av citat (a.a.). I den här studien har en tematisk analys använts och dessa faser har följts.

Kvalitet, validitet och reliabilitet

Thornberg och Fejes (2015) belyser kvalitet i kvalitativ forskning och använder sig av kvalitet som ett övergripande begrepp för att beskriva hur väl utförd en studie inom den kvalitativa forskningen kan anses vara. Patel och Davidson (2011) använder sig också av begreppet kvalitet när det gäller kvalitativa studier och menar att det avser hela forskningsprocessen. De för fram att god kvalitet kännetecknas av att forskningsprocessen är tydlig för de som tar del av den. Thornberg och Fejes (2015) beskriver validitet som ett begrepp som uppkommit i den kvantitativa forskningen och som innebär att den aktuella forskningen verkligen undersöker det som syftet var att göra. Vidare anser de att det är av stor vikt att forskaren visar ett kritiskt tänkande och granskande i sin studie (a.a.). Bryman (2011) menar att det diskuterats hur begreppen validitet och reliabilitet kan användas i den kvalitativa forskningen. Bryman för fram att det finns en ståndpunkt att man kan anpassa begreppen till kvalitativ forskning och det finns även åsikter om att istället använda sig av begreppen äkthet och tillförlitlighet (a.a.). Allwood och Erikson (2017) beskriver validitet inom forskning som ett kriterium för om något kan anses giltigt. De menar att kriterier för om en studie har god kvalitet är att resultatet är trovärdigt och att det är möjligt att bekräfta. Vidare för de fram att det är av vikt att studien är väl genomförd, att metodval är väl grundade och att resultatet grundar sig i empirin (a.a.). Patel och Davidson (2011) menar i likhet med detta att det är av vikt att det finns en tydlig grund i empirin och att det finns balans i resultatdelen mellan citat från intervjuer och forskarens kommentarer så att läsaren tydligt kan se resonemang. En annan viktig aspekt Allwood och Erikson (2017) för fram när det gäller en studies validitet är att det finns intern koherens, vilket de menar innebär att slutsatser och resonemang inte säger emot varandra. I den här studien har jag tagit hänsyn till alla dessa aspekter för att säkerställa en god kvalitet.

Etiska aspekter och överväganden

Vetenskapsrådet (2010) har tagit fram fyra huvudkrav som är viktiga att ta hänsyn till vid forskning och dessa är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. I korthet innebär de att forskaren ska informera om syftet med sin studie, att deltagarna har rätt att själva bestämma över om de vill medverka, att uppgifter om personer behandlas med konfidentialitet och förvaras på ett säkert sätt samt att materialet endast används i forskning. Vetenskapsrådet (2017) har även gett ut riktlinjer som behandlar etik och moral i forskning. De skriver där fram att forskare bör hålla en god forskningssed och beakta både individskyddskravet och forskningskravet (a.a.). Patel och Davidson (2011) menar också att det är viktigt att forskaren tar hänsyn till både nyttan av forskningen och att individer skyddas mot

skada. Vetenskapsrådet (2017) menar att forskaren hela tiden måste reflektera över sin forskning ur en etisk aspekt. I min studie har jag tagit hänsyn till dessa krav och riktlinjer både innan, under och efter undersökningens genomförande. Jag har även informerat respondenterna kring dessa aspekter både i missivbrevet och vid intervjutillfället.

Förförståelse

Det finns alltid någon form av förförståelse hos intervjuaren innan en intervju, anser Dalen (2015). Larsson (2005) menar att förförståelse t.ex. kan innefatta forskarens erfarenheter eller vilka teorier som finns som utgångspunkt. Vidare anser både Dalen (2015) och Hammar Chiriac och Einarsson (2013) att det är av stor vikt att forskaren är medveten om och visar en öppenhet kring sin förförståelse. Thomsson (2010) skriver om tolkande och reflexiva undersökningar och menar att forskaren måste vara tydlig med sin egen förförståelse inom ämnet. Patel och Davidson (2011) menar att det i en intervju av kvalitativ art kan vara till fördel om forskaren har vissa kunskaper inom området som ska belysas. Krag Jacobsen (1993) menar i likhet med detta att intervjuaren bör ha kunskap inom området, men poängterar att inte låta den komma fram allt för mycket under intervjusituationen. Hammar Chiriac och Einarsson (2013) beskriver både för- och nackdelar med förförståelse och menar att det är centralt att forskaren problematiserar och förhåller sig till den under studiens gång. Wedin (2007) behandlar förförståelse hos forskare och menar att det finns olika typer av förförståelse såsom praktisk, empirisk, teoretisk och akademisk. Även Wedin belyser att det är av vikt att som forskare ha en medvetenhet kring sin förförståelse och att ha en förmåga att kunna distansera sig i analysen av materialet. Eftersom jag själv har yrkeserfarenhet av rollen som specialpedagog, handledning och kvalificerad samtalspartner är jag medveten om att det bidrar till en förförståelse. Under studiens gång har jag varit medveten om och problematiserat detta och min ambition har varit att ta mig an rollen som forskare i första hand.

Metoddiskussion

Intervju som metod har passat väl in på den här studiens syfte och fått fram specialpedagogernas uppfattningar. Bryman (2011) och Dalen (2015) belyser också den semistrukturerade intervjun och menar att den möjliggör att få fram upplevelser och uppfattningar. En semistrukturerad intervju utgår, som jag redogjort för tidigare, från en intervjuguide med teman vilket bl.a. Dalen (2015), Bryman (2011), Krag Jacobsen (1993) och Thomsson (2010) beskriver. Dessa teman är en utgångspunkt vid intervjuerna, men frågorna behöver inte komma i en viss ordning och den semistrukturerade intervjun möjliggör en öppnare struktur (Dalen, 2015). Min mening är

att det bidrog till en större flexibilitet och följsamhet till vad de intervjuade tog upp, vilket svarar väl in på syftet med undersökningen. Krag Jacobsen (1993) menar att chanserna att få fram nya synvinklar ökar om en intervju inte är styrd. Ett av målen med den här undersökningen var också att få fram nya vinklar inom området. Provintervjun som gjordes var till stor hjälp för att korrigera frågorna och att som intervjuare få möjlighet att öva. Att göra minst en provintervju för att få möjlighet till just detta förespråkas också av bl.a. Thomsson (2010) och Dalen (2015).

Metoden intervju har sina för-och nackdelar. Min mening är, som jag tidigare varit inne på, att den till största delen varit tillfredsställande i den här studiens syfte. En nackdel som jag skulle kunna se är att jag som intervjuare kan ha bidragit till en viss styrning omedvetet. För att motverka detta har jag i så stor utsträckning som möjligt försökt ha en öppenhet och ställt öppna frågor, vilket Krag Jacobsen (1993) också menar är av vikt. De stödfrågor jag hade med mig vid intervjuerna som t.ex. "Kan du utveckla det?" var ett gott stöd för att få den intervjuade att utveckla och fördjupa sina svar. Krag Jacobsen (1993) belyser även att en intervjusituation alltid är mer eller mindre konstlad och att det är svårt att helt bortse från att det inte är en helt naturlig situation. Det här är en aspekt som jag är medveten om och som jag reflekterat kring. Det skulle t.ex. vara intressant att se om resultatet skulle blivit annorlunda om intervjuerna varit än mer samtalsliknande.

Specialpedagogerna i studien var enbart kvinnor eftersom det visade sig svårt att hitta manliga informanter. Det skulle vara intressant att även intervju manliga specialpedagoger och se om det gav ökad bredd i resultatet. Jag är medveten om att min förförståelse kan ha påverkat på både positivt och negativt sätt, även om jag haft som ambition att i första hand se ur forskarglasögon. Att intervju personer som jag inte kände sedan tidigare bidrog, enligt min mening, till att det var lättare att se ur ett forskarperspektiv.

För att säkra den här studiens kvalitet har jag under arbetets gång haft ett kritiskt granskande öga och aktivt reflekterat kring kvalitet, validitet, reliabilitet, äkthet, trovärdighet och tillförlitlighet. Thornberg och Fejes (2015) beskriver också att det är av vikt att forskaren visar ett kritiskt tänkande och granskande. Syftet med studien har hela tiden varit i fokus och jag har stämt av att metodval, frågeställningar, frågor i intervjuerna och resultatet hänger samman med syftet. Resultatet är väl grundat i empirin och för att säkra det har jag gått tillbaka till materialet från intervjuerna och bekräftat resonemang och slutsatser. Allwood och Erikson (2017) och Patel och Davidson (2011) lyfter också fram detta som viktiga kriterier för en studies kvalitet.

I resultatdelen har jag haft som ambition att ha en jämn balans mellan citat och egna kommentarer, vilket bl.a. Allwood och Erikson (2017) beskriver som av vikt. Genom arbetet har min avsikt varit att vara tydlig i de val och analyser jag gjort.

Resultat

Genom den tematiska analysen, som jag tidigare beskrivit, kom jag fram till dessa teman: **Ett mångfacetterat uppdrag, Vikten av trygghet och påfyllnad, Förhållningssätt som samtalsledare, Förutsättningar för rollerna, Gyllene ögonblick och utmaningar,Handledning och kvalificerad samtalspartner-ett känt och ett okänt begrepp.** Härnäst presenteras temana och exemplifieras med hjälp av citat. Informanterna har fått fiktiva namn för att underlätta läsningen och att hålla isär de olika personerna. Jag har valt att använda mig av ”pedagog” som samlingsnamn för förskollärare, barnskötare, fritidspedagog och lärare.

Ett mångfacetterat uppdrag

I intervjuerna framkom det att alla upplever att yrket som specialpedagog är mångfacetterat och att dagarna innehåller en stor variation. De menar också att de har stora möjligheter att påverka verksamheten genom t.ex. sin roll som samtalsledare och i handledning. De intervjuade beskriver en vardag fylld med möten och samtal av olika art.

Sara: ”Så att uppdraget som specialpedagog är ju väldigt..alltså man ska ju vara samtalspartner i alla led så att säga, både mot elever och mot personalen, mot elevhälsan och mot barn- och ungdomshabiliteringen, bup, på olika sambamöten och ja.. så att det är ju liksom det är ju hela vägen..och vårdnadshavare såklart.”

Som Sara här ovan beskriver består vardagen som specialpedagog till stor del av möten med olika människor och hon menar att yrket innebär att vara samtalspartner i olika sammanhang. Flera av specialpedagogerna för fram att det är samtalet som är deras främsta redskap och en syn på att samtalet är ett betydande verktyg i den specialpedagogiska rollen framträder tydligt. Specialpedagogerna beskriver att de har olika samtal och fungerar som stöd för många, t.ex. vårdnadshavare, pedagoger, rektorer/förskolechefer och barn/elever. Rollen som kvalificerad samtalspartner och handledare upplevs som varierande och ser också olika ut hos respondenterna. Fem av de intervjuade har regelbunden schemalagd handledning, fyra av dessa har handledning i grupp och en har enskild handledning. Två av de intervjuade har ingen regelbunden handledning och båda dessa uttrycker en önskan om att ha det. De som inte har kontinuerlig handledning i grupp för fram en vilja att ha det. Så här uttrycker sig Fia som inte har regelbunden handledning i grupp:

Fia: ”...egentligen så skulle jag ju önska att det var mer av det här att man träffades regelbundet ett antal, tre till fem gånger eller från början hade planerat in det så att det blir..en process

mer..men..det är svårt alltså i skolan idag att få till det sättet..för att det blir ju..och det är väl så jag skulle önska, det skulle vara handledning för mig.”

Precis som Fia belyser så menar också flera av de intervjuade att handledning för dem innebär en process i grupp. En av specialpedagogerna har regelbunden handledning med enskilda pedagoger i korta stunder och uttrycker också en önskan om att istället ha handledning i grupp. De intervjuade som har regelbunden handledning i grupp menar alla att det är en positiv och givande form. Det finns därmed både en önskan om att ha grupphandledning för de som inte har det och en vilja att fortsätta med den formen för de som redan har det. De flesta av respondenterna menar att det alltid finns en möjlighet för pedagoger att ha enskild handledning om behov finns. Två av de intervjuade beskriver att de har en stående konsultationstid varje vecka dit pedagogerna kan komma med olika dilemman och frågeställningar. Av de som har regelbunden handledning hade några av dem handledning tillsammans med en annan kollega, kurator eller psykolog. De upplevde det som positivt att vara två som delade på rollen som samtalsledare och att få in andra perspektiv om det var en kurator eller psykolog som var med.

Vikten av trygghet och påfyllnad

Rollen som kvalificerad samtalspartner och handledare upplevs som en rolig men krävande roll. De flesta för fram att de känner sig trygga i sin roll även om den innebär utmaningar. Flera av specialpedagogerna menar att deras trygghet ökat med erfarenheten och att de fått insikt i att de inte behöver vara experter. De beskriver att de när de var nya i rollen kände krav att vara den som kan och förväntas komma med lösningar och svar. Med tidens gång har de dock insett att de inte behöver kunna allt och då menar de att de känner en större trygghet i rollen.

Therese: ”Jag tänker att jag är aldrig fullärd, jag tänker att jag alltid kan lära mig..sedan känner jag att jag har erfar..alltså åren har gett mig erfarenhet och..och åren som specialpedagog har ändå hjälpt mig att..att hitta olika sätt att klara ur situationer, ställa frågor..sedan är jag inte, jag måste inte ha rätt jämt och det är så himla skönt för att ibland så kan jag liksom ställa en fråga och då kanske personalen säger nej, nej sådär är det absolut inte och då kan jag ok vad bra att ni, att ni känner att det är på det sättet, liksom jag kan, jag kan väl känna att jag är ingen som lyckas hela tiden utan vi gör det tillsammans..äum..och jag måste inte alltid ha rätt jämt heller..så, ja men jag känner mig trygg i rollen gör jag.”

Therese visar här på en insikt i att hon inte behöver vara expert och att hon hela tiden kan lära mer, vilket också bidrar till en trygghet. Det framkommer även ett eget behov av att få bolla

med kollegor eller andra kvalificerade samtalspartners. Fem av de intervjuade berättar också att de går på egen handledning, vilket de menar är väldigt positivt.

Sara: "...och har man inte det då får man ju ta hjälp själv på sin egen handledning hur man ska göra..och det är ju det som är vitsen med att jag själv går på handledning också för att få redskap hur kan jag göra i den här situationen på ett annat sätt..för att lyckas med de här arbetslaget eller med den här personen eller vad det kan vara."

I den egna handledningen kan de, som Sara är inne på, få egen påfyllnad och stöd i hur de kan hantera olika situationer och dilemman. Den här handledningen som är i grupp med andra i samma profession ses av alla som mycket värdefull för att få egen utveckling och stöd i att hantera olika situationer.

Förhållningssätt som samtalsledare

Specialpedagogerna ser sig som samtalsledare i handledningstillfällen och i många andra samtal. Handledningstillfällen ses som ett tillfälle att mötas kring något som är viktigt för deltagarna och som deras tid. Här nedan kommer jag belysa de aspekter som specialpedagogerna förde fram som viktiga delar i förhållningssättet hos dem som samtalsledare.

Att möta deltagarna där de befinner sig, lyssna in och lyfta det positiva

En aspekt som förs fram som central är att möta deltagarna där de befinner sig och utgå från vad deltagarna anser är viktigt. Det framträder en syn på att det är deltagarnas tid och att det är av central vikt att bemöta dem utifrån deras frågeställningar och situation. Samtidigt för några av specialpedagogerna fram att det ibland förekommer att rektor eller förskolechef uttrycker en önskan om att ta upp vissa ämnen med t.ex. ett arbetslag. Några av intervjupersonerna finner ett sådant uppdrag svårt och menar att deras strävan är att börja där deltagarna befinner sig.

Annika: "Sören Kirkegaard sa ju en sak det här att man kan aldrig hjälpa någon vidare om man inte börjar där den befinner sig..och därför är det ju kanske ett steg, små steg eller ibland stora steg men att man måste börja där och den människan måste ha den frågan."

Annika beskriver här att det är centralt att möta en person där den befinner sig och att frågan måste finnas hos personen. Som jag tolkar det så beskriver hon även att stegen kan variera från små till stora beroende på var personen eller personerna ifråga befinner sig. Samtidigt ser

specialpedagogerna också att de har en viktig roll i dessa situationer att föra vidare resonemang och bidra med något. Flera belyser att de förväntas ha en annan kunskap och på så sätt bidra till att andra utvecklas.

Emma: ”Att det är personalens tid, att det är viktigt att dem känner att de äger tiden..äum men att, att jag har ju ett stort uppdrag i det..att hjälpa dem framåt, liksom de ska ju känna att de fått någonting, annars behöver ju inte jag sitta där.”

Det här tyder på att specialpedagogerna ser att en viktig uppgift är att möta deltagarna där de befinner sig, men att samtidigt bidra med något till samtalet och stödja t.ex. pedagoger att komma vidare.

Specialpedagogerna lägger stor vikt vid att lyssna in deltagarna i samtalen och vara bekräftande. De uttrycker att det är viktigt att låta det bli tyst ibland för att alla ska kunna få utrymme och tid att reflektera. De menar att det är av vikt att alla känner sig sedda, välkomna och positivt bemötta. Vidare ser de som en viktig uppgift att lyfta det positiva hos de dem möter. Sara beskriver hur viktigt det är att lyfta fram det positiva:

Sara: ” ...att man ändå känner sig nöjd och känner sig lyft helt enkelt, att man ser, det är ju också en väldigt stor del i jobbet att liksom vara..både vara den här positiva förebilden, både för elever men också för lärare och se det bra som de gör i vardagen och också säga det till dem i vardagen.”

Att lyfta det positiva ses som en central del i den specialpedagogiska rollen i alla möten med andra. Specialpedagogerna menar att det är av stor betydelse att bekräfta och uppmuntra det positiva och goda de ser. Flera menar att genom att göra det bygger de upp förtroende hos dem de möter och stärker det som är positivt.

Att hålla i struktur, ramar och fördela ordet

Alla specialpedagoger för fram att det ingår i rollen att hålla i struktur och ramar för handledningstillfället. De beskriver att de tar upp olika ramar vid första tillfällena med pedagogerna och även när det kommer nya deltagare i ett sammanhang. Flera beskriver att de ofta upprepar och påminner om ramar och strukturen vid t.ex. början av terminer. Specialpedagogerna ser som sin uppgift att hålla ordning på tid, att fördela ord och att se till att ramarna hålls. Flera beskriver att de har en särskild gång de håller sig till vid

grupphandledningen. Emma beskriver här en struktur som hon använder sig av vid handledningstillfällen:

Emma: ”Jag har en ganska strukturerad gång hur handledning går till..jag har oftast någon startövning så att vi liksom samlar ihop oss att nu startar vi handledningen så gör vi någonting, vi kanske lyssnar på en ljudfil eller tittar på någon film som är kopplat ändå till, till deras vardag..så jag behöver ju ha lite koll på vart de befinner sig..mmm..och sedan så går jag alltid en runda med dem på handledningen, äum den som var och en får..får kort säga vad de skulle vilja använda tiden till..och ibland blir det massor av saker så då får vi prioritera tillsammans vilken ordning vi ska ta det i fall vi inte hinner med allting.”

De flesta av specialpedagogerna beskriver också en liknande gång vid dessa situationer. Den enskilda handledningen beskrivs däremot inte lika strukturerad som den i grupp utan mer som ett samtal där pedagogen ofta har en frågeställning eller dilemma som man tillsammans försöker reda ut. Specialpedagogerna belyser att de ofta har en roll att hålla i struktur och ramar i andra möten där de är samtalspartner. Vid sådana möten, som t.ex. kan vara med föräldrar eller andra samverkanspartners, kan de förväntas hålla i mötet, fördela ord, hålla ordning på tidsramar och leda samtalet framåt, men strukturen är oftast inte lika tydlig som i handledningstillfällen.

Att bidra med andra perspektiv

En annan central del som framförs är att som kvalificerad samtalspartner eller handledare bidra med andra perspektiv och ha ett ovanifrånperspektiv. Några av de intervjuade anser att de ser som sin viktigaste uppgift att föra fram barnens perspektiv, vilket Emma belyser:

Emma: ”Tänker att en, en viktig del, ett viktigt uppdrag för mig är att vara liksom barnets röst..att lyfta fram barnens perspektiv. Vad tror vi att dem tänker, har vi frågat barnen, har vi, vad tror ni dem vill i det här? Hur vet dem att ni har lyssnat in barnen?”

Att bidra med ett utifrån- eller helikopterperspektiv är något som flera av specialpedagogerna lyfter fram som en central del i handledningen. De ser som sin uppgift att få deltagarna att lyfta blicken och vända och vrida på olika dilemman. Vidare menar de att de försöker hjälpa de som t.ex. deltar i en handledning att se saker ur olika perspektiv och få distans till situationer eller liknande.

Linda: "...där tänker jag att min handledande roll är mera att..att lyfta frågor till, att se mönster, att se historiska skeden kanske också, att liksom ja men när vi sågs senaste då var det på det här sättet..att man..alltså lyfta blicken, hjälpa till att lyfta blicken."

Flera av specialpedagogerna menar, likt Linda här ovan, att det är en viktig uppgift som samtalsledare och kanske framförallt i handledning att försöka ge deltagarna ett annat perspektiv på olika dilemman eller situationer. Det här lyfts inte lika tydligt i andra samtal, t.ex. med föräldrar, men det framkommer att flera av specialpedagogerna ser som sin uppgift att lyfta dilemman och frågor ur andra synvinklar även i de situationerna.

Konsten att få deltagarna att hitta lösningar och att hitta de perfekta frågorna

Alla specialpedagoger i studien ser som sin uppgift att i samtalen försöka få deltagarna att komma på lösningar själva. De menar att det görs genom att ställa frågor som kan hjälpa till att föra resonemang vidare. Att inte säga svar och ställa rätt frågor i rätt tid ses som något av en konst. Flera av de intervjuade beskriver att det kan vara svårt att hitta frågorna i stunden, vilket Mikaela belyser:

Mikaela: "...liksom att ställa de där perfekta frågorna..oftast så kommer man ju på dem efteråt..och det tänker jag att det måste ju finnas någon som kan uppfinna något bra sätt liksom, för att när man väl sitter där och så äum..för det kan jag bli så imponerad av en del människor så där som man har suttit med och lyssnat på och så har dem äum de där perfekta frågorna i perfekt i just den stunden då de faktiskt behövs."

Några av specialpedagogerna menar att förmågan att hitta rätt frågor i rätt tid kan bero på dagsform hos sig själv som samtalsledare, men att det även växer med erfarenhet. En del av de intervjuade beskriver olika knep de har tagit till för att komma vidare och kunna hitta frågor i stunden, bl.a. att ha en frågebank med sig vid tillfällena. Anledningen till att försöka att inte säga svar belyses av flera av de intervjuade och de menar bl.a. att det behöver komma från deltagarna själva och att det är viktigt att det landat hos de personer som blir handledda. Fia beskriver att det finns risker med att säga hur någon ska göra:

Fia: "...sedan försöker jag att tänka och jobba så här coachande så att..att de kommer fram till svaren lite själva..jag tror på att det är viktigast..att inte jag säger gör så här eller så här..för att det..det funkar inte om det inte har landat i en själv och det..risken är också att det slår tillbaks..att du sa att jag skulle göra så här och det går ju inte och nu blir det liksom ännu värre allting..så jag

försöker att tänka lite så att föra fram det och ställa frågor så att de liksom..ja just det men jag kan ju göra så här.”

Samtidigt uttrycker flera av de intervjuade att det ibland är svårt att låta bli att ge svar, men menar att det inte är deras roll att ge färdiga lösningar. De anser att det är viktigt att personen ifråga har förståelse och själv tror på en lösning för att det ska fungera. Det framkommer att även om specialpedagogerna försöker att få deltagarna själva att komma på lösningar förekommer det även att de ger råd och tips. Några av de intervjuade menar också att många pedagoger vill ha just tips och råd. Therese beskriver här att handledning ofta består av både frågor för att stimulera deltagarnas egen förmåga och tips eller råd:

Therese: ”ofta blir en liten mix av handledning och konsultation..det är svårt att säga liksom att nu ska jag gå in här och inte komma med något tips utan att de ska komma på det själva..att låta personalen alltid komma på det, det tar tid.”

Det här kan tolkas som att det finns en ambition att låta deltagarna komma på lösningar själva, men att det är svårt att bara hålla sig till det och att det finns en förväntan från pedagoger att få verktyg som tips och råd. Några av de intervjuade menar att de genom att ställa frågor också kan styra samtalet på ett sätt. Therese belyser denna aspekt med att ställa frågor och menar att det är ett indirekt sätt att styra deltagarna i samtalet:

Therese: ”Däremot så indirekt påverkar ju jag personalen genom mina frågor..så jag styr på ett sätt, på ett sätt så blir det att jag styr för jag väljer ju vilka frågor jag ställer..jag kan ju känna att oj här tänker jag att de skulle behöva komma in på det här spåret och då kan ju mina frågor hjälpa dem att tänka i den banan jag tänker..så att det är klart att jag påverkar ju.”

Sammanfattningsvis tyder detta på att specialpedagogerna ogärna kommer med färdiga lösningar och strävar mot att få deltagarna att själva komma på lösningar eller idéer genom frågor. Samtidigt finns en viss indirekt styrning genom frågorna som ställs och specialpedagogen kan få in deltagarna på ett spår.

Förutsättningar för rollerna

Ett tema som specialpedagogerna samtalade kring vid intervjuerna var vilka förutsättningar som de ansåg viktiga för att ha rollen som kvalificerad samtalspartner och handledning. Härnäst presenterar jag vad de belyste under det temat.

Organisation och tid är a och o

Samtliga av de intervjuade framhäver att en av de viktigaste förutsättningarna för rollen som handledare och kvalificerad samtalspartner är organisation. Med det organisatoriska menar informanterna att det både finns en organisation uppbyggd så att handledningen har en naturlig plats och att det finns tider avsatt för att ha handledning.

Emma: "...ja men där tänker jag den här organisatoriska, att..att det finns tid avsatt för det så att personalen känner att vi kan gå ifrån och ha handledning så att de inte är oroliga för hur det är för barnen som dem lämnar."

Emma belyser här att det är viktigt dels för att pedagogerna ska känna att de kan gå ifrån barngruppen. Några av respondenterna arbetar i en verksamhet där organisationen kring handledning är väl inarbetad och på så sätt har blivit en naturlig del. Tiden lyfts också fram som en högst betydelsefull komponent för att kunna få till handledningstillfällen. De specialpedagoger som inte har regelbunden handledning menar att tiden är en av orsakerna till det och tiden ses ofta som en bristvara, vilket Mikaela belyser:

Mikaela: "...den här fantastiska tiden som vi har..att jag tror att det är många som gärna säger att ja men kan vi inte träffas kring det här eller kan vi inte ha en handledning kring det här och vi skulle gärna vilja ha handledning så eller så här.. äum... men hela tiden så är det på något sätt som att tiden är emot oss."

Mikaela menar med andra ord att viljan ofta finns men att tiden upplevs för knapp inom verksamheten. Samtidigt lyfter några specialpedagoger att det är viktigt att ta sig tid och göra tid för att få till kvalificerade samtal och handledningstillfällen, vilket kan tolkas som att det handlar om prioritering.

Mandat och att ha ledningen med sig

Att ha mandat och förtroende hos pedagogerna uttrycks som en central förutsättning för att kunna utöva rollen som kvalificerad samtalspartner och handledare. I intervjuerna framkommer att specialpedagogerna ser att mandat och förtroende är något som tar tid att få och något som de får arbeta för.

Linda: "...så att därför så är det ju naturligtvis viktigt att man som samtalsledare eller handledare har det mandatet utav gruppen så att säga..äum..och det är ju något som man..jag vet

inte men jag tror att det är något man förtjänar..något man äum..man får leva upp till helt enkelt.”

Som Linda antyder är mandat något samtalspartnern eller handledaren får arbeta för och det menar även fler av de intervjuade. Mandatet kan, enligt flera av respondenterna, också stärkas av ledningen vilket Annika belyser:

Annika: ”...rektorn kan ju stärka mandatet..sedan kanske det är också att man får jobba hårt för det..att jag känner att mandatet har ökat med tiden hos enskilda och sedan så blir det någon mer som tycker att jo men så här kan det vara.”

Betydelsen av att ha ledningen med sig beskrivs också av de intervjuade som en central förutsättning för rollen. Informanterna menar att ledningen har stor betydelse överlag för rollen som specialpedagog och att relationen mellan specialpedagog och ledning är av central vikt. Flera av de intervjuade anser att det är högst betydelsefullt att rektor eller förskolechef ser handledning som viktigt och har förståelse för rollen som kvalificerad samtalspartner. Mandat belyses sammanfattningsvis som något som kommer från ledningen, men även något som specialpedagogen måste arbeta för att få hos den enskilde individen.

Kunskapen och förväntan kring handledning i verksamheten

Kunskapen kring handledning i verksamheten lyfts fram som något som kan bidra till förutsättningar för rollen. Flera av de intervjuade menar att kunskapen kring handledning inte alltid är så stor och att det finns en förväntan från pedagogernas sida att få tips och råd. Vikten av att det finns en kunskap, förväntan och efterfrågan kring handledning belyses av flera av de intervjuade. De menar att om kunskapen kring vad handledning innebär är hög och t.ex. pedagoger vet vad de kan förvänta sig så bidrar det ofta med en efterfrågan. Flera av specialpedagogerna som har regelbunden handledning i grupp beskriver också att de tar upp förväntningar vid de första tillfällena med en ny grupp och att de även kan återkomma till dessa vid senare tillfällen. Om pedagogerna inte har någon eller har låg kunskap kring detta menar specialpedagogerna att det kan bidra till att det blir svårare att se nyttan och utbytet av att ha det i sin verksamhet. Mikaela beskriver hur hon uppfattar kunskapen kring handledning hos några pedagoger hon mött:

Mikaela: ”...just vad handledningen står för, det tror jag inte så många vet för oftast blir det lite det här..ja men det hände inte så mycket..eller jag vet att någon gång hade de handledning med en

psykolog och så kom de till mig och så..ja men vad ska det här leda till, vi pratade mest bara liksom.”

Mikaela belyser att samtalet som redskap inte är lika förankrat i verksamheten som hon skulle önska och för fram en vilja att föra ut kunskapen kring samtalets betydelse mer i sin verksamhet. De specialpedagoger som arbetar i en verksamhet där det finns en uppbyggd inarbetad organisation kring handledning uttrycker däremot att det oftast finns en förståelse och förväntan kring vad samtalen kan ge. Det finns också en större önskan om att få handledning i dessa verksamheter. Sara beskriver vikten av att deltagarna förstår innebörden och vill bli handledda:

Sara: ”Ja men vill man ha handledning, ser man liksom vitsen av att, om vi får handledning så kommer vårt arbetslag att utvecklas, vi utvecklar eleverna på ett annat sätt om vi får den här handledningen och diskuterar utifrån elevernas behov..Vill man det då finns det ju oändliga möjligheter..då är man ju liksom förändringsbenägen som person och vill ta in nya intryck och kanske prova något nytt eller jobba på på det som faktiskt fungerar och utveckla det till någonting.”

Sara menar att det även handlar om attityden och benägenheten att ta in nya synvinklar hos deltagarna i handledningen. Positiva erfarenheter kring handledning och kvalificerade samtal menar flera av specialpedagogerna också bidrar till en vänligare inställning till det. Det kan tyda på att det blir en positiv spiral till skillnad mot om det finns negativa eller inga erfarenheter och förväntningar som skulle kunna bidra till en negativ spiral.

Gyllene ögonblick och utmaningar

Specialpedagogerna beskriver sitt uppdrag som handledare och kvalificerad samtalspartner som något som mestadels innehåller positiva ögonblick. Alla lyfter också att de tycker att det är en rolig roll att vara samtalspartner och handledare. Möten med människor beskrivs både som roligt, men också en utmaning vilket Therese sätter ord på:

Therese: ”så mötet med nya, möten med människor det är ju en utmaning, att liksom försöka anpassa mig efter den jag har framför mig och att man ska få en bra relation, det är ju det viktigaste..”

Som Therese belyser så menar också de andra specialpedagogerna att relationer är en viktig grund för att det ska bli goda möten. Utmaningar som framkommer är att möta personer som inte vill bli handledda eller har svårt att se sin egen del i olika situationer.

Sara: ”...det är om personen inte vill eller tycker att man kan det här..fast man kanske inte kan det här..jobba med de här eleverna, då är det ju svårt..där det är den största utmaningen..hur man kan få en person att inse att ja men om du gör på det här sättet så blir det svårt för de här eleverna.”

En annan utmaning i rollen menar några av de intervjuade är att möta personer som har negativ inställning eller som inte är nöjda med sin situation. Några lyfter svårigheten att möta frågor kring sådant som man i rollen som specialpedagog inte har befogenhet att göra något åt, som t.ex. missnöje med organisation. Andra utmaningar som lyfts fram är brist på rätt förutsättningar, som t.ex. tid, för att vara en kvalificerad samtalspartner och handledare.

Handledning och kvalificerad samtalspartner- ett känt och ett okänt begrepp

Begreppen handledning och kvalificerad samtalspartner lyftes vid intervjuerna och det framkom en tydlig bild av att begreppet handledning används i verksamheterna men inte kvalificerad samtalspartner. En av de intervjuade hade försökt att använda kvalificerad samtalspartner men upplevt det svårt att implementera eftersom ordet känts för långt och otydligt. Uppfattningarna kring begreppen skiljer sig något åt mellan de intervjuade men en osäkerhet kring innebörden i framförallt begreppet kvalificerad samtalspartner är framträdande. Emma beskriver här att hon inte har tänkt på begreppet och dess innebörd:

Emma: ”Nej, ärligt talat så har jag inte tänkt på det i det begreppet..nä..utan jag har nog tänkt tänkt mer handledare och ja men samtalsledare är jag ju i och för sig och då kanske det är kvalificerad samtalspartner..men då blir jag..ja jag vet inte..nej jag har inte tänkt på det.”

Det här visar att det finns en osäkerhet i betydelsen av kvalificerad samtalspartner och en större säkerhet i att vara handledare eller samtalsledare. En av specialpedagogerna reflekterar också kring varför begreppet kvalificerad samtalspartner inte används och menar att det kan bero på att det kan vara svårt att ändra mönster i skolans värld. Flera av specialpedagogerna resonerar kring vad skillnaden är mellan begreppen och menar att de går i varandra. Annika beskriver skillnaden på kvalificerad samtalspartner och handledare så här:

Annika: ”...ja begreppet kvalificerad samtalspartner då ska jag vara kvalificerad..så..så går jag till någon..så här om jag vill..om jag vill veta något om nya bilar då går jag till någon som kan något om de här nya bilarna, men om jag vill ha min kvalificerad samtalspartner omkring bilar då ska jag veta..då går jag till någon som är jätteduktig på bilar..ingen som sitter där och bara tycker. Men om jag ska gå till någon som ska hjälpa mig att fundera runt vad vill jag köpa för bil, vad vill jag

ha egentligen, vad behöver jag..då kan jag gå till en terapeut som inte ens har körkort..och den kan hjälpa mig att nysta i mitt..i mitt..vad jag egentligen vill..och leta efter det här och liksom jaha..och hur är det och kör du mycket i stan och behöver du fickparkera mycket eller är du mycket ute på landsvägarna och vad innebär det?”

Några av de intervjuade menar, i likhet med Annika, att en kvalificerad samtalspartner innebär att man ska ha mer kunskap kring något medan handledning istället innebär en kunskap att kunna nysta i en fråga och föra ett resonemang eller samtal framåt. Det framkommer en bild av att kvalificerad samtalspartner innebär att ha mer kunskap eller utbildning kring ett ämne. Flera av specialpedagogerna menar att ordet kvalificerad antyder att det finns en kompetens eller utbildning hos samtalspartnern.

Det framkommer att några av specialpedagogerna känner sig mer bekväma med begreppet kvalificerad samtalspartner än andra. Några menar istället att begreppet är diffust och otydligt. Samtidigt är det tydligt att kvalificerad samtalspartner inte används av någon av specialpedagogerna och inte i verksamheterna. Begreppen upplevs av flera av specialpedagogerna ha samma betydelse, men att kvalificerad samtalspartner är något som tillhör specialpedagogens vardag mer. Några av specialpedagogerna menar att de är kvalificerade samtalspartner mer i de samtal som inte är handledningstillfällen.

Fia: ”På något vis så är det väl, är det väl lite samma sa, det är väl det där man byter ord och begrepp kanske..Ja, jag tänker egentligen att vi är kanske kvalificerade samtalspartner mer i liksom vardagen.”

Sara: ”kvalificerad samtalspartner så är man ju det från morgon till kväll. Det du kan aldrig släppa att du är en kvalificerad samtalspartner så om du möter en lärare i personalrummet om du möter en i hallen eller nere i, ja var som helst här på skolan så använder ju dig själv som redskap hela tiden.”

Som Fia och Sara är inne på här så skulle rollen som kvalificerad samtalspartner ses som något de är hela tiden och som är en stor del av rollen som specialpedagog. Alla informanter i studien beskriver dock inte rollen på ett sådant sätt och det framkommer en osäkerhet i vad kvalificerad samtalspartner i praktiken innebär.

Diskussion

Hittills har jag belyst vad de intervjuade tog upp vid intervjuerna. Härnäst anknyter jag till studiens frågeställningar och sätter resultatet i relation till tidigare forskning och det systemteoretiska perspektivet. Därefter diskuterar jag studiens kunskapsbidrag, förslag till vidare forskning och till sist avslutar jag med några sammanfattande reflektioner.

Hur upplever specialpedagoger rollen som kvalificerad samtalspartner och handledare?

I intervjuerna framkom en *positiv inställning* till rollen som kvalificerad samtalspartner och handledare. Specialpedagogerna i studien upplever att det är en rolig och utvecklande roll samtidigt som de pekar på att den är svår och innehåller utmaningar. Samtalet ses av flera som ett centralt och viktigt redskap i den specialpedagogiska rollen. Det framkommer att de är trygga i sin roll som kvalificerade samtalspartner och handledare. Tryggheten menar flera av de intervjuade har växt i takt med erfarenhet. Flera menar att det är *en roll som är komplex* och svår att lära sig och något som kräver erfarenheter. Den tidigare studien gjord av Göransson, Lindqvist, klang, Magnusson och Nilholm (2015) visar i likhet med detta att specialpedagoger och speciallärare upplever att de har god kompetens i att vara kvalificerade samtalspartners.

De flesta av de intervjuade har en regelbunden handledning och de som inte har det uttrycker en strävan efter att ha det. Det här tyder på att specialpedagogerna anser att handledning och kvalificerade samtal är *en viktig del av deras arbete*. Rollen som handledare framställs tydligare av de intervjuade än rollen som kvalificerad samtalspartner och specialpedagogerna pratar överlag mer om handledning i intervjuerna. Innebörden i att vara kvalificerad samtalspartner är inte helt tydlig hos de intervjuade. Det framkommer att specialpedagogerna upplever att de har många möten med människor och ofta är samtalsledare. Rollen som samtalsledare upplevs vara givande och de får ta del av många intressanta ögonblick. Det framkommer också att samtalsrollen kan bestå av både spontana och inplanerade träffar. Sundqvist (2012) menar att det förekommer både formell och informell handledning. Till skillnad mot vad Sundqvist lyfter fram menar jag att min studie visar på att de flesta handledningstillfällen och samtal är inplanerade för de specialpedagoger jag intervjuat.

En stor del, av kanske främst rollen som handledare, upplevs att vara den som *håller i struktur och ramar*. Specialpedagogerna i den här studien för också fram vikten av att som samtalsledare *möta deltagarna där de befinner sig*, att lyssna in och se till att alla känner sig sedda. Det här

kan knytas till Sahlin (2004) som beskriver att ett tema i hennes studie innehåller just dessa aspekter, såsom vikten av att lyssna och vara här och nu. En annan central del av rollerna är att vara den som *fördjupar resonemang och för vidare genom att ställa frågor*. Alla specialpedagoger i studien lyfter fram en strävan mot att, framförallt i handledningssammanhang, inte komma med de rätta svaren utan att hjälpa t.ex. pedagoger framåt genom frågor. För att anknyta till Bladinis (2004) undersökning där hon identifierade handledning som verktyg eller som rum för reflektion, så tyder resultatet i den här studien på att specialpedagogerna har en strävan efter att stimulera tänkandet och reflektionen hos pedagogerna i första hand. Sundqvist, von Ahlefeld Nisser och Ström (2014) har i sin forskning lyft fram olika perspektiv på handledning, ”participant-driven perspective” och ”expert-driven perspective”, där det sistnämnda innebär att specialpedagogen ses som en expert. De menar att det är vanligast förekommande med ett expert-perspektiv i handledningstillfällena (a.a.). Resultatet i den här studien visar att specialpedagogerna strävar efter att utgå från ett ”participant-driven perspective” och till skillnad mot Sundqvist, von Ahlefeld Nisser och Ström (2014) framställs inte handledningstillfällena som att de mestadels utgår från ett expert-perspektiv. Tvärtom visar resultatet i den här studien på att de flesta specialpedagogerna insett att de inte behöver vara experter. Det går även att anknyta till Gutkin (1999) och det han benämner som ”collaborative-nondirective” där fokus är att få den handledde att själv komma på lösningar och idéer. Specialpedagogerna i den här studien för dock också fram att det förekommer att de ger tips och råd och det framkommer att de upplever att många pedagoger vill ha verktyg. Både Sundqvist (2012) och Bladini (2004) menar också att rådgivning har en mer självklar plats än reflektionen i handledningssammanhang. Tysinger m.fl. (2009) för också fram att många pedagoger värdesätter råd högt och att det är viktigt att undersöka vilka förväntningar som finns hos deltagarna. Specialpedagogerna i den här studien menar att det ofta blir en blandning mellan tips, råd och reflektion. Resultatet visar även på att de verksamheter där förväntningar är tydliga också bidrar till en positivare inställning till handledning och kvalificerade samtal. Sundqvist (2012) och Sundqvist och Ström (2015) anser också att den specialpedagogiska handledningen kan utgöra en integration av rådgivning, reflektion och samarbetande samtal. Som jag ser det kan det bli en krock mellan förväntningar på tips och råd hos t.ex. pedagoger och vad specialpedagoger menar att handledning är. Frågan är hur en sådan krock kan förebyggas och vilket som ger bäst stimulans i verksamheterna och hos pedagogerna?

Vilka möjligheter och utmaningar upplever specialpedagoger i arbetet som kvalificerad samtalspartner och handledare?

Resultatet visar att specialpedagogerna ser många möjligheter i sin roll som kvalificerad samtalspartner och handledare. De menar att det ger dem en *möjlighet att påverka verksamheten* på olika sätt. En möjlighet är att *lyfta fram olika perspektiv* och några av de intervjuade för särskilt fram att det är deras främsta uppgift att få fram barnens perspektiv. Specialpedagogerna menar att det finns stora möjligheter med den här rollen så länge det finns rätt förutsättningar i verksamheten. Förutsättningar som lyfts fram är en vilja att bli handledd, organisation, tid, mandat, att ledningen ser vikten och kunskap i verksamheten kring handledning. Åbergs (2009) undersökning visar också på att förståelsen hos rektorer är en viktig förutsättning. Utmaningar som lyfts fram är *brist på organisation, tid och vilja*. En annan utmaning som framkommer är om det finns *en negativ stämning eller om t.ex. arbetslag är missnöjda*. Sahlin (2004) menar att organisation och legitimitet är viktiga förutsättningar för rollen som handledare. Mandat framkommer också som av vikt i den här studien och specialpedagogerna menar att det är något man som samtalsledare kan få arbeta för och som ledningen kan stärka. Sahlin (2004) beskriver i likhet med den här studiens resultat att faktorer som anses viktiga är förståelse för handledning i verksamheterna, tid och ledningens betydelse. Sahlin belyser att det även finns ett visst motstånd mot handledning i verksamheterna. I den här studien har specialpedagogerna inte gett uttryck för ett direkt motstånd utan istället beskrivit att det i de verksamheter där det finns en upparbetad struktur kring handledning också ofta finns en positiv inställning och en vilja att ha det. Där det inte funnits en upparbetad struktur beskrivs tiden som den största anledningen. Däremot beskriver några specialpedagoger i den här studien att kunskapen kring samtalets betydelse och att det går att använda samtalet som redskap inte alltid är så stor i verksamheterna.

Hur ser specialpedagoger på begreppen handledning och kvalificerad samtalspartner?

Intervjuerna visar tydligt att specialpedagogerna är väl insatta i begreppet handledning men att det finns en *osäkerhet kring begreppet kvalificerad samtalspartner*. Några menar att begreppen går in i varandra, men att kvalificerad samtalspartner mer innebär de andra samtalen utöver handledning. Några av de intervjuade menar att kvalificerad samtalspartner är något en specialpedagog är hela dagarna och att det innebär att vara påläst och utbildad. En del av informanterna känner sig mer bekväma i begreppet kvalificerad samtalspartner än handledare, men andra känner precis tvärtom och menar att det är ett luddigt begrepp. Sammanfattningsvis visar resultatet på att *begreppet handledning är mer förankrat* hos specialpedagogerna och även i verksamheterna än begreppet kvalificerad samtalspartner. Ingen av specialpedagogerna i

studien använder sig av begreppet kvalificerad samtalspartner, endast en har försökt att göra det men sedan övergett den tanken. Ordet handledning används istället frekvent av både specialpedagogerna och de i verksamheterna. I Sundqvist, von Ahlefeld Nisser och Ströms (2014) undersökning framkommer också att det inte finns någon definition av rollen eller begreppet kvalificerad samtalspartner och de argumenterar för att en sådan bör göras. Sahlin (2004) reflekterar också kring att begreppet handledning inte finns med i examensordningen. Hon menar att det kan bero på att handledarrollen varit otydlig. Resultatet i den här studien visar på att handledning som begrepp är betydligt mer välkänt för specialpedagogerna och i deras verksamheter än begreppet kvalificerad samtalspartner. Det finns dock en medvetenhet kring att handledning är komplext. Det är en intressant aspekt att reflektera kring vad orsaken är till att handledning är mer välkänt än kvalificerad samtalspartner trots att det inte står med i examensförordningen. Det är också intressant att reflektera kring varför kvalificerad samtalspartner står i förordningen men inte handledning.

Ett systemteoretiskt perspektiv på resultatet

Systemteori innebär enligt bl.a. Öquist (2008) och Gjems (1997) att se omvärlden i olika helheter som består av delar. Gjems (1997) och Løw (2011) menar att ett system kan bestå av en grupp av människor. För att relatera detta till den här studiens ämne kan både verksamheterna förskola/skola och även handledningstillfällena och kvalificerade samtal ses som system. Wallén (2008) menar att punkter som ingår i en analys av systemteoretisk art är att närmare belysa vilken funktion systemet har, vad systemet består av för delar, hur det samspelar med omgivningen, vilka regler som finns och hur det förändras. Centrala begrepp som Öquist (2008) för fram är helhetstänkande, nivåer och konstans och variation. Härnäst ämnar jag belysa resultatet från studien ur ett systemteoretiskt perspektiv.

Vilken funktion, delar och regler har systemet?

Funktionen av specialpedagogernas roll som kvalificerad samtalspartner och handledare framkommer av resultatet vara att bidra med kompetensutveckling och få t.ex. pedagoger att reflektera och främst själva komma på lösningar. Resultatet visar på att specialpedagogerna upplever att deras funktion i dessa sammanhang är att bidra med nya perspektiv, föra diskussioner framåt, hålla i struktur och ramar och stödja t.ex. pedagoger och föräldrar. Vidare visar resultatet på att funktionen inte alltid är tydlig för andra parter, t.ex. uttrycker några specialpedagoger att det ibland finns förväntan på att få tips och råd. Några specialpedagoger

menar också att kunskapen kring vad handledning innebär och att samtalet kan vara ett redskap i sig inte alltid är tydlig i verksamheterna.

Som jag tidigare varit inne på kan både handledningstillfällen och kvalificerade samtal ses som system i sig. De kan också ses som delar av ett större system, skola eller förskola. Om vi ser till handledningstillfällen eller samtalen består det systemet av dels en handledare eller samtalsledare, deltagare och ett ämne. Om vi ser till att skola eller förskola som ett system består dessa verksamheter i sin tur av flera olika grupper, t.ex. avdelningar, sammansättningar av elever, arbetslag osv. Ur ett systemteoretiskt perspektiv är det intressant att se hur dessa delar samspelar med varandra, vilket vi kommer in på senare.

Specialpedagogerna i studien belyser olika förhållningssätt som de menar är viktiga i deras roll som samtalspartner och handledare, t.ex. att lyfta det positiva, låta alla komma till tals och möta deltagarna där de befinner sig. Min mening är att detta kan ses som regler inom systemet kvalificerade samtal eller handledning. Inom skola och förskola finns också regler, både uttalade och outtalade, som jag menar påverkar rollen som kvalificerad samtalspartner och handledare. En tanke är att de verksamheter som har en uppbyggd organisation kring handledning och där specialpedagogens roll som kvalificerad samtalspartner är tydliggjord också bidrar till förutsättningar för rollen. I verksamheterna i studien som hade regelbunden handledning var det också klart uttalat att alla skulle ha handledning, vilket i allra högsta grad kan ses som en regel som bidrar till och möjliggör rollen. Gjems (1997) för fram att system har en inre och yttre styrning. Den inre styrningen kan här ses som de regler och förhållningssätt som finns i handledningstillfällen och i samtal. Den yttre styrningen, menar jag, kan innebära styrdokument som läroplaner och även verksamheternas rutiner och regler. Det kan vara intressant att se hur dessa påverkar rollen som kvalificerad samtalspartner och handledare. Finns det klart uttalade rutiner kring specialpedagogens roll? Hur mycket påverkar och definierar styrdokument som läroplaner och skollagen rollen?

Hur samspelar systemet med omgivningen och hur förändras det?

Resultatet visar att specialpedagogernas roller som kvalificerade samtalspartners och handledare ser delvis olika ut. Några har en inarbetad organisation kring uppdraget medan andra inte har det. De som har en inarbetad struktur kring handledning upplever i sin tur att pedagoger har en förväntan och kunskap kring vad det innebär. Förutsättningar som anses centrala är tid, organisation, mandat, att ledningen ser det som viktigt och att det finns kunskap i verksamheten.

Här menar jag att vi kan se en cirkulär utveckling kring uppdraget. När förutsättningar finns bidrar det också till att systemet handledning samspelar på ett positivt sätt med omgivningen. När det inte finns t.ex. upparbetad struktur, tid och kunskap så bidrar det till att samspelet med omgivningen blir mer negativt. Här kan vi också se ett helhetstänkande, i de verksamheter där uppdraget som kvalificerad samtalspartner och handledare är tydligt bidrar det också till en mer positiv inställning till systemet handledning. Min mening är att det också är intressant att se detta i form av kulturer och attityder, vad finns det för kultur i systemet skola/förskola där specialpedagogens roll som kvalificerad samtalspartner och handledare inte är tydliggjord och vice versa? Hur mycket bidrar kulturen i skolan eller förskolan till hur uppdraget som samtalspartner och handledare ser ut och tvärtom? Vad är det som gör att i vissa skolor eller förskolor är det självklart att t.ex. ha handledning medan det inte är det i andra?

Hur system förändras är också intressant att se närmare på. Utifrån den här studiens resultat är det svårt att avgöra hur systemen kvalificerad samtalspartner och handledning förändras över tid. En möjlig syn kan vara att handledningstillfällena i sig bidrar med att system och t.ex. tankesätt förändras inom en grupp som får handledning. Förändringar inom skola och förskola kan också säkerligen påverka hur rollen som kvalificerad samtalspartner och handledare förändras.

Nivåer, konstans och variation

Både skola/förskola och handledning eller kvalificerade samtal kan tänkas bestå av olika nivåer eller hierarkier. I skolan och förskolan kan t.ex. ledning ses som en nivå. Nivåerna i ett handledningstillfälle eller i ett kvalificerat samtal kan, enligt min mening, vara olika och beror på deltagarna. Specialpedagogens roll som handledare eller kvalificerad samtalspartner kan ses som en nivå i form av makt över t.ex. struktur och ramar. Det kan också tänkas att specialpedagogens kompetens och kunskap kan bidra till att ha en överordnad position i samtal och handledning.

Öquist (2008) menar att det behövs en balans mellan konstans och variation. Konstans, som innebär det stabila, kan vara t.ex. ramar och struktur vid ett handledningstillfälle. Att det finns regelbundna träffar med handledning kan också ses som en konstans. Variationen menar jag kan vara att specialpedagogen kommer med nya perspektiv eller bidrar med andra synvinklar. I det större perspektivet kan konstans i förskola och skola ha olika innebörd och t.ex. innebära ramar och rutiner inom verksamheten. En intressant aspekt att se vidare på skulle kunna vara

att se vilken balans som finns mellan konstans och variation i de verksamheter som t.ex. har en uppbyggd organisation kring handledning och de som inte har det.

Användningen och kunskapen kring begreppen handledning och kvalificerad samtalspartner
Begreppen handledning och kvalificerad samtalspartner används olika av specialpedagogerna i studien. Handledning används mer och finns som en naturlig del, medan kvalificerad samtalspartner inte används av någon av deltagarna eller i deras verksamheter. Ur ett systemteoretiskt perspektiv är det intressant att se hur begreppet kvalificerad samtalspartner, som finns i examensförordningen, inte används i verksamheterna. Däremot används handledning som inte finns i något styrdokument som berör specialpedagoger. Som jag tidigare belyst finns det ingen definition av kvalificerad samtalspartner och det får mig att reflektera kring om det kan vara en orsak. Det är också intressant att se att det i ett system som skola och förskola kan ta tid att förankra ett nytt begrepp.

Studiens kunskapsbidrag och förslag till vidare forskning

Studien bidrar med en ökad kunskap kring hur specialpedagoger upplever sin roll som kvalificerad samtalspartner och handledare. Resultatet visar att rollen beskrivs och uppfattas som överlag positiv och utvecklande. Även om det finns utmaningar så menar deltagarna att möjligheterna är stora om rätt förutsättningar finns. Studien visar på en vilja och strävan mot regelbunden handledning i grupp och att specialpedagogerna ser som sin uppgift att föra resonemang framåt genom att ställa fördjupande frågor och undvika att ge svar eller lösningar. Begreppet handledning används men inte begreppet kvalificerad samtalspartner, vilket jag menar är intressant och ett ämne som kan forskas mer kring. En slutsats jag drar är att rollen som kvalificerad samtalspartner är otydlig för specialpedagogerna och i verksamheten. Rollen upplevs och utformas på olika sätt, den definieras också olika. En klagörande definition av rollen skulle därför behövas.

I förhållande till tidigare forskning i ämnet bekräftar vissa resultat i den här studien tidigare resultat, som t.ex. att viktiga förutsättningar anses vara tid, organisation och att ha mandat av ledningen. Vissa resultat menar jag är inte helt överensstämmande med tidigare studier. Ett exempel är att det skulle finnas motstånd till handledning i verksamheterna, vilket specialpedagogerna i den här studien inte för fram. Däremot beskriver några specialpedagoger i den här studien att kunskapen kring samtalet som redskap inte är lika stor i verksamheterna, vilket jag menar kan bidra till att förväntningarna på ett samtal kan skifta mellan deltagarna. Kunskapen kring samtal som redskap kan också vara intressant att fördjupa sig i för vidare

forskning. Tidigare studier har inte heller belyst den strävan som specialpedagogerna i den här studiens intervjuer visar mot handledning i grupp. Min mening är att den här studien också bidrar med en ökad kunskap kring hur okänt och ospecificerat begreppet kvalificerad samtalspartner är hos verksamma specialpedagoger.

En vidareutveckling av den här studien, som jag tidigare varit inne på, skulle kunna vara att komplettera med observationer för att få en vidare bild av specialpedagogens roll. Det skulle även vara intressant att fördjupa kunskapen kring varför kvalificerad samtalspartner inte används och se närmare på vad begreppet innebär för t.ex. pedagoger, föräldrar och förskolechefer eller rektorer. Det skulle också vara av intresse att fördjupa sig mer i hur specialpedagoger och speciallärare beskriver sina roller som kvalificerade samtalspartner och hur de upplever kvalificerade samtal med andra parter såsom föräldrar.

Avslutande reflektioner

Under studiens gång har jag fått ta del av flera specialpedagogers vardag och reflektioner kring sin roll som kvalificerade samtalspartners och handledare, vilket varit mycket intressant och givande. Det är också kunskap som jag i min blivande yrkesroll som specialpedagog tar med mig och har nytta av. Rollen som kvalificerad samtalspartner och handledare beskrivs som rolig med många ljusglimtar och även utmaningar. Min uppfattning är att det är en viktig och komplex roll som kräver vissa förutsättningar. Jag anser även att det är en betydelsefull roll i dagens förskola och skola där vi möter många olika situationer och reflektion är en viktig del. Rollen bör, enligt min mening och enligt vad tidigare forskning visat, klargöras och tydliggöras i styrdokument för att förväntningar ska bli tydligare.

Referenslista

- Allwood, C.M. & Erikson, M.G. (2017). *Grundläggande vetenskapsteori för psykologi och andra beteendevetenskaper*. Lund: Studentlitteratur.
- Bladini, K. (2004). *Handledning som verktyg och rum för reflektion. En studie av specialpedagogers handledningssamtal*. Karlstad: Karlstad universitet.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77-101.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2:a upplagan. Malmö: Liber Ekonomi.
- Dalen, M. (2015). *Intervju som metod*. Malmö: Gleerup.
- Eriksson-Zetterquist, U. & Ahrne, G. (2011). Intervjuer. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red). *Handbok i kvalitativa metoder*. s. 36-57. Malmö: Liber.
- Gjems, L. (1997). *Handledning i professionsgrupper. Ett systemteoretiskt perspektiv på handledning*. Lund: Studentlitteratur.
- Gutkin, T, B (1999). Collaborative versus directive/prescriptive/expert school-based consultation: Reviewing and resolving a false dichotomy. *Journal of School Psychology*, 37(2), 161 – 190.
- Göransson, K. Lindqvist, G. Klang, N. Magnusson, G & Nilholm, C. (2015). *Speciella yrken? Specialpedagogers och speciallärares arbete och utbildning. En enkätstudie*. Forskningsrapport. Karlstad: Karlstads universitet.
- Hammar Chiriac, E. & Einarsson, C. (2013). *Gruppobservationer*. 2:a upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Krag Jacobsen, J. (1993). *Intervju. Konsten att lyssna och fråga*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, S. (2005). Om kvalitet i kvalitativa studier. *Nordisk pedagogik*, 25, 16-36
<http://liu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:245080>
- Løw, O. (2011). *Pedagogisk handledning*. Lund: Studentlitteratur.
- Läroplan för förskolan, Lpfö 98 rev. 2016* (2016). Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr 11* (2011). Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Meadows, D,H (2008). *Thinking in Systems. A primer*. Vermont: Chelsea Green Pub.
- Näslund, J. (2004). *Insyn i grupphandledning. Ett bidrag till förståelsen av ett av de människobehandlande yrkenas hjälpredskap*. Linköping: Linköpings universitet.

- Näslund, J. & Ögren, M. (2010). *Grupphandledning. Forskning och erfarenheter från olika verksamhetsområden*. Lund: Studentlitteratur.
- Patel, R. & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Persson, S. & Rönnerman, K. (2005). *Handledningens dilemman och möjligheter. Erfarenheter från förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur.
- Rönnerman, K. (2007). Handledning i ljuset av aktionsforskning. I Kroksmark, T. & Åberg, K. (red.). *Handledning i pedagogiskt arbete*. s. 99-118. Lund: Studentlitteratur.
- Sahlin, B. (2004). *Utmaning och omtanke. En analys av handledning som en utvidgad specialpedagogisk funktion i skolan med utgångspunkt i tio pionjärens berättelser*. Stockholm: HLS Förlag.
- Selander, U. & Selander, S. (2015). *Professionell handledning*. Lund: Studentlitteratur.
- SFS 2011:186 Examensordning Speciallärarexamen
- SFS 2007:638 Examensordning Specialpedagogexamen
- Sundqvist, C. (2012). *Perspektivmöten i skola och handledning. Lärares tankar om specialpedagogisk handledning*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Sundqvist, C. & Ström, K. (2015). Special education teachers as consultants: Perspective of Finnish teachers. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 25, 314–338
- Sundqvist, C., von Ahlefeldt Nisser, D & Ström, K. (2014). Consultation in special needs education in Sweden and Finland: a comparative approach, *European Journal of Special Needs Education*, 29:3, 297-312.
- Tholander, M. & Cekaite, A. (2015). Konversationsanalys. I Fejes, A & Thornberg R. (red.). *Handbok i kvalitativ analys*. s. 194-217 Stockholm: Liber.
- Thomson, H. (2010). *Reflexiva intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Thornberg, R. & Fejes, A. (2015). Kvalitet och generaliserbarhet i kvalitativa studier. I Fejes, A & Thornberg R. (red.). *Handbok i kvalitativ analys*. S 256-278. Stockholm: Liber.
- Trost, J. & Hultåker, O. (2016). *Enkätboken*. 3:e upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Tysinger, P D. Tysinger, J A. & Diamanduros, T. (2009). Teachers' expectations on the directiveness continuum in consultation. *Psychology of Schools*, 46(4), 319–332.
- Vetenskapsrådet (2010). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

von Ahlefeldt Nisser, D. (2011). How the function of being a qualified dialogue partner is described and understood by special educational needs coordinators, special teachers and principals. I The European Conference on Educational Research (ECER). Berlin. Hämtad från <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:du-5956>

von Ahlefeldt Nisser, D. (2014). Specialpedagogers och speciallärares olika roller och uppdrag – skilda föreställningar möts och möter en pedagogisk praktik. *Nordic Studies in Education*, 34(4): 246-264

Wallén, G. (2008). *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.

Wedin, A. (2007). *Lärares arbete och kunskapsbildning. Utmaningar och inviter i den vardagliga praktiken*. Linköping: Linköpings universitet.

Åberg, K. (2009). *Anledning till handledning. Skolledares perspektiv på grupphandledning*. Jönköping: Högskolan för lärande och kommunikation i Jönköping.

Öquist, O. (2008). *Systemteori i praktiken. Konsten att lösa problem och nå resultat*. Stockholm: Gothia fortbildning.

Bilagor

Bilaga 1 Missivbrev

Hej!

Mitt namn är Anna Kindfors och jag studerar vid Specialpedagogprogrammet vid Linköpings universitet. Vårterminen 2018 ska jag skriva mitt examensarbete och jag har valt att fördjupa mig i specialpedagogens roll som kvalificerad samtalspartner.

Syftet med min uppsats är att närmare belysa hur verksamma specialpedagoger upplever och definierar sin roll som kvalificerad samtalspartner. För att få fram upplevelser av rollen ämnar jag intervjua ett flertal specialpedagoger. Intervjun kommer att bestå av olika teman som vi utgår från och den beräknas ta ca 30-45 minuter. Jag kommer att använda ljudinspelning vid intervjun.

Innan, under och efter min studie tar jag hänsyn till de forskningsetiska principer som Vetenskapsrådet tagit fram. Det innebär att deltagandet är frivilligt och Du kan när som helst avbryta Din medverkan. Du kommer att vara anonym i studien och materialet kommer att behandlas konfidentiellt samt användas enbart för forskningsändamål.

Om Du vill delta i denna studie är Du välkommen att lämna besked via e-mail eller telefon, kontaktuppgifter finns nedan.

Om Du har några frågor eller funderingar är Du välkommen att kontakta mig eller min handledare.

Med vänliga hälsningar/

Anna Kindfors

Student

anna@eterno.se

073-0286895

Ann-Sofi Wedin

Handledare

ann-sofi.wedin@liu.se

013-28 26 72

Bilaga 2 Intervjuguide

Intervjuguide

Info om mig- studerar till specialpedagog, examensarbete.

Syftet med studien är att få fram några specialpedagogers upplevelser av rollen som kvalificerad samtalspartner och vad de menar att den innebär.

Etiska aspekter- tar hänsyn till forskningsetiska principer från Vetenskapsrådet (informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet). Frivilligt deltagande, anonym, materialet används i uppsatsen och behandlas på ett säkert sätt).

Inledande frågor

Hur länge har du arbetat som specialpedagog?
Hur kom det sig att du utbildade dig till specialpedagog?
Hur upplever du yrket?
Hur ser en typisk dag ut för dig?

Upplevelser av rollen som kvalificerad samtalspartner och handledning

Hur ser din roll som handledare och kvalificerad samtalspartner ut?
Hur mycket av din tid upptar det att vara kvalificerad samtalspartner och handledare?
Hur ser ett typiskt handledningstillfälle ut (tid, plats, innehåll)?
Vad innebär handledning för dig?
Hur upplever du din roll som kvalificerad samtalspartner och handledare?
Vilka förväntningar upplever du från andra på rollen som kvalificerad samtalspartner/handledare?
Hur upplever du din egen kompetens som kvalificerad samtalspartner/handledare?

Möjligheter i rollen som kvalificerad samtalspartner

Vilka möjligheter ser du i din roll som kvalificerad samtalspartner?
Positiva erfarenheter du vill dela med dig kring rollen som kvalificerad samtalspartner/handledare?
Vilka förutsättningar anser du är viktiga?

Utmaningar i rollen som kvalificerad samtalspartner

Vilka utmaningar upplever du i rollen som kvalificerad samtalspartner?
Vilka utmaningar ser du i handledningssammanhang?

Begreppen kvalificerad samtalspartner och handledning

Hur ser du på begreppet kvalificerad samtalspartner?
Vad menar du ingår i att vara kvalificerad samtalspartner?
Hur ser du på begreppet handledning?
Hur används begreppen i din verksamhet?

Är det något mer du skulle vilja berätta som jag inte frågat om?